

Metodologické přístupy k hodnocení regionálních disparit

Libuše Svatošová
Ivana Boháčková

Rovnoměrný rozvoj regionů

Široký komplex procesů, jejichž cílem je dosažení pozitivních změn v ekonomické, sociální a environmentální situaci regionů při zachování historických a kulturních hodnot regionů tak, aby v těchto oblastech docházelo ke snižování rozdílů mezi regiony.

Cíl

Posoudit možné metody sledování a hodnocení disparit v postavení regionů ČR z hlediska kvality životních podmínek obyvatelstva.

Životní podmínky obyvatelstva

Životní podmínky představují nedílnou a velmi důležitou součást celkové životní úrovně. Ta je obvykle definována jako stupeň uspokojování životních (hmotných i duchovních) potřeb obyvatelstva a zároveň jako souhrn všech užitečných hodnot materiálních, sociálních a morálních, které má obyvatelstvo v daném čase a prostoru k dispozici a také podmínek, za kterých se tyto potřeby uspokojují a které vytvářejí způsob života

Metody hodnocení

1. Východiskem jsou jednorozměrné analýzy, kdy je sledována zejména variabilita ukazatelů v regionech.
2. Vybrané ukazatele jsou pak zahrnuty do agregovaného ukazatele. Na základě hodnot agregovaného ukazatele je pak posuzována velikost disparit.

Východiska pro tvorbu agregovaného ukazatele

- Jednoduché prostředky – shrnutí pořadí regionů dle vybraných ukazatelů, bodová metoda, jednoduché indexy
- Využití vícerozměrných statistických metod – shluková analýza, faktorová analýza, analýza hlavních komponent

Výběr ukazatelů

- Ekonomická situace v regionu - HDP na obyvatele
- Nezaměstnanost – míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o zaměstnání na 1000 obyvatel, počet volných pracovních míst na 1000 obyvatel
- Životní prostředí – roční emise SO, NO, CO v tunách na km²
- Demografická situace – celkový přírůstek na 1000 obyvatel, index stáří
- Životní úroveň – průměrná plocha bytu, počet místností na 1 člena domácnosti, podíl domácností žijících pod hranicí životního minima, čistý příjem domácnosti, podíl vydání na bydlení, podíl domácností, pro něž jsou náklady na bydlení velkou zátěží, podíl domácností, které vycházejí s příjmem s velkými obtížemi
- Sociální oblast – podíl příjemců důchodů, podíl příjemců starobních důchodů, průměrná výše starobního důchodu
- Kriminalita – počet kriminálních činů na 1000 obyvatel
- Zdraví obyvatelstva – střední délka života mužů a žen, počet lékařů na 1000 obyvatel.

Agregace pomocí bodové metody

Princip :

U každého ukazatele se nalezne region, u něhož příslušný ukazatel dosahuje maximální hodnoty (je-li progresivním jevem růst hodnoty ukazatele) či minimální hodnoty (je-li žádoucí pokles hodnoty ukazatele). Vybraný ukazatel tohoto regionu dostává hodnotu 1000 bodů. Ostatní regiony získávají body od 0 do 1000 podle toho, kolik promile činí jejich hodnota z maximální hodnoty. V případě, že základem je minimální hodnota ukazatele, vytvoří se převrácená hodnota tohoto poměru.

Pořadí krajů dle jednotlivých oblastí zkoumání rok 2010

Kraj	Oblast hodnocení							
	HDP	NEZ	ŽP	DEM	ŽÚ	SOC	KRIM	ZDR
Středočeský kraj	2	6	11	1	2	1	12	12
Jihočeský kraj	4	4	1	5	5	4	9	5
Plzeňský kraj	5	1	4	9	4	7	8	3
Karlovarský kraj	13	7	9	7	6	2	1	8
Ústecký kraj	7	13	12	3	12	3	11	13
Liberecký kraj	12	5	3	2	9	5	7	11
Královéhradecký kraj	3	3	7	8	3	13	5	2
Pardubický kraj	10	2	10	6	10	9	3	6
Vysočina	9	8	2	11	1	12	2	10
Jihomoravský kraj	1	10	6	4	7	10	10	1
Olomoucký kraj	11	11	5	10	11	8	6	4
Zlínský kraj	6	9	8	12	8	11	4	9
Moravskoslezský kraj	8	12	13	13	13	6	13	7

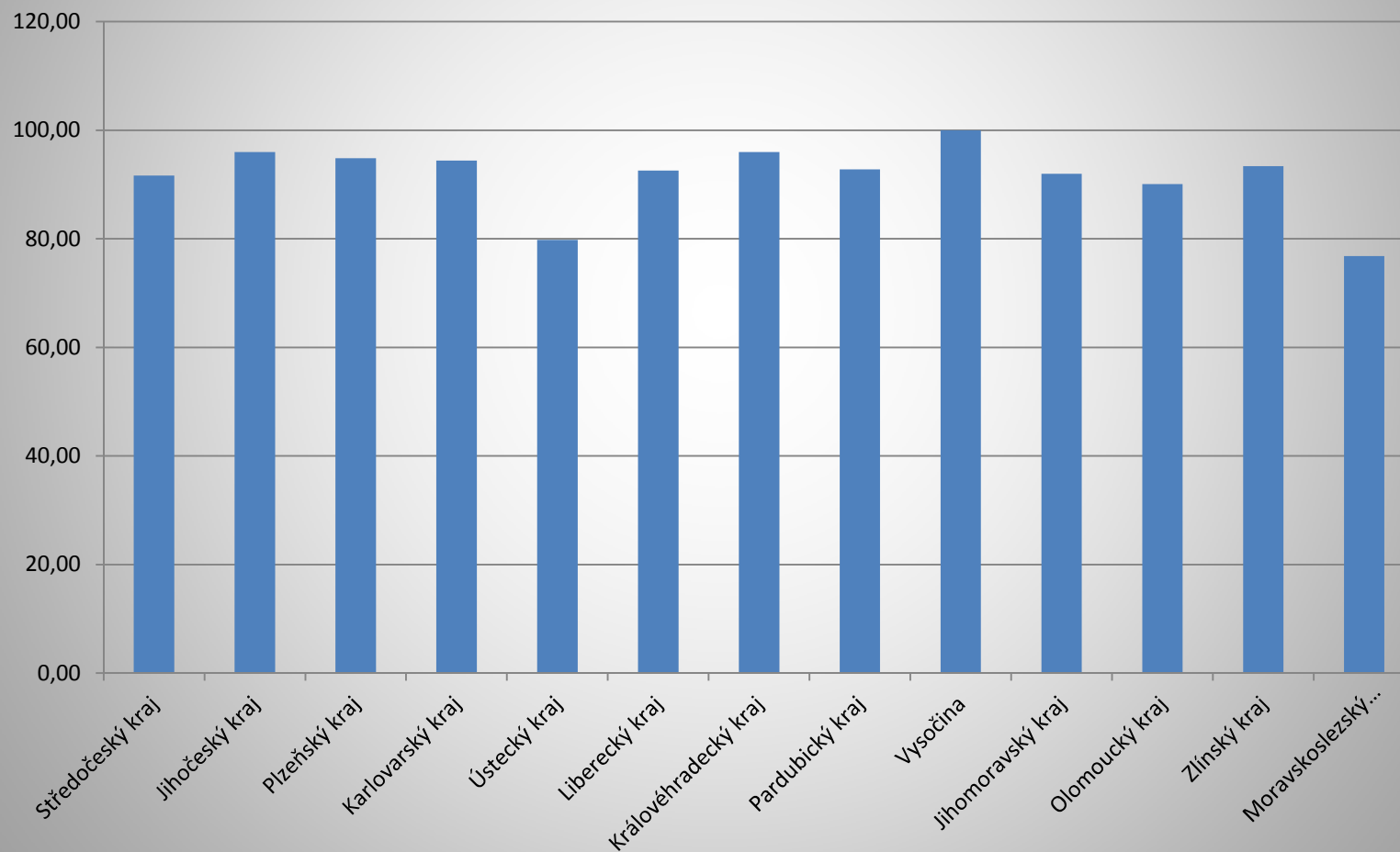
Varianty celkového hodnocení

- I. Agregovaný ukazatele bez použití vah
- II. Agregovaný ukazatel s použitím vah vzniklých na základě analýzy hlavních komponent
- III. Agregovaný ukazatel s použitím vah vytvořených na základě regionální variability
- IV. Agregovaný ukazatel bez použití vah zahrnující pouze oblast ekonomickou, nezaměstnanost a demografické charakteristiky

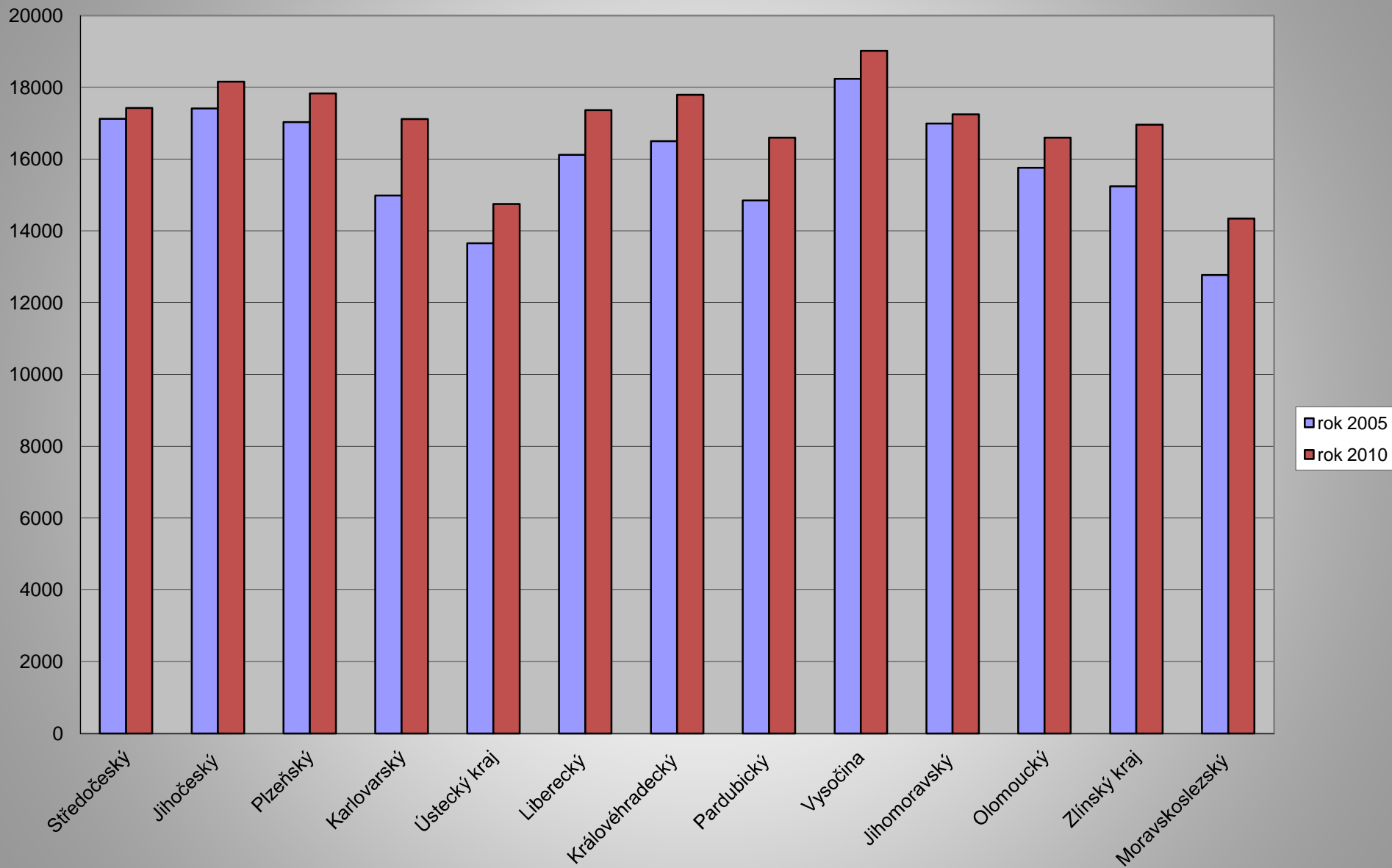
Pořadí dle jednotlivých variant agregace

Kraj - rok 2010	Varianta			
	I	II	III	IV
Středočeský kraj	5	11	8	1
Jihočeský kraj	2	4	2	4
Plzeňský kraj	3	3	4	5
Karlovarský kraj	8	8	6	10
Ústecký kraj	12	13	12	9
Liberecký kraj	6	7	3	6
Královéhradecký kraj	7	2	5	3
Pardubický kraj	11	10	9	7
Vysočina	1	1	1	11
Jihomoravský kraj	7	5	11	2
Olomoucký kraj	10	9	10	8
Zlínský kraj	9	6	7	12
Moravskoslezský kraj	13	12	13	13

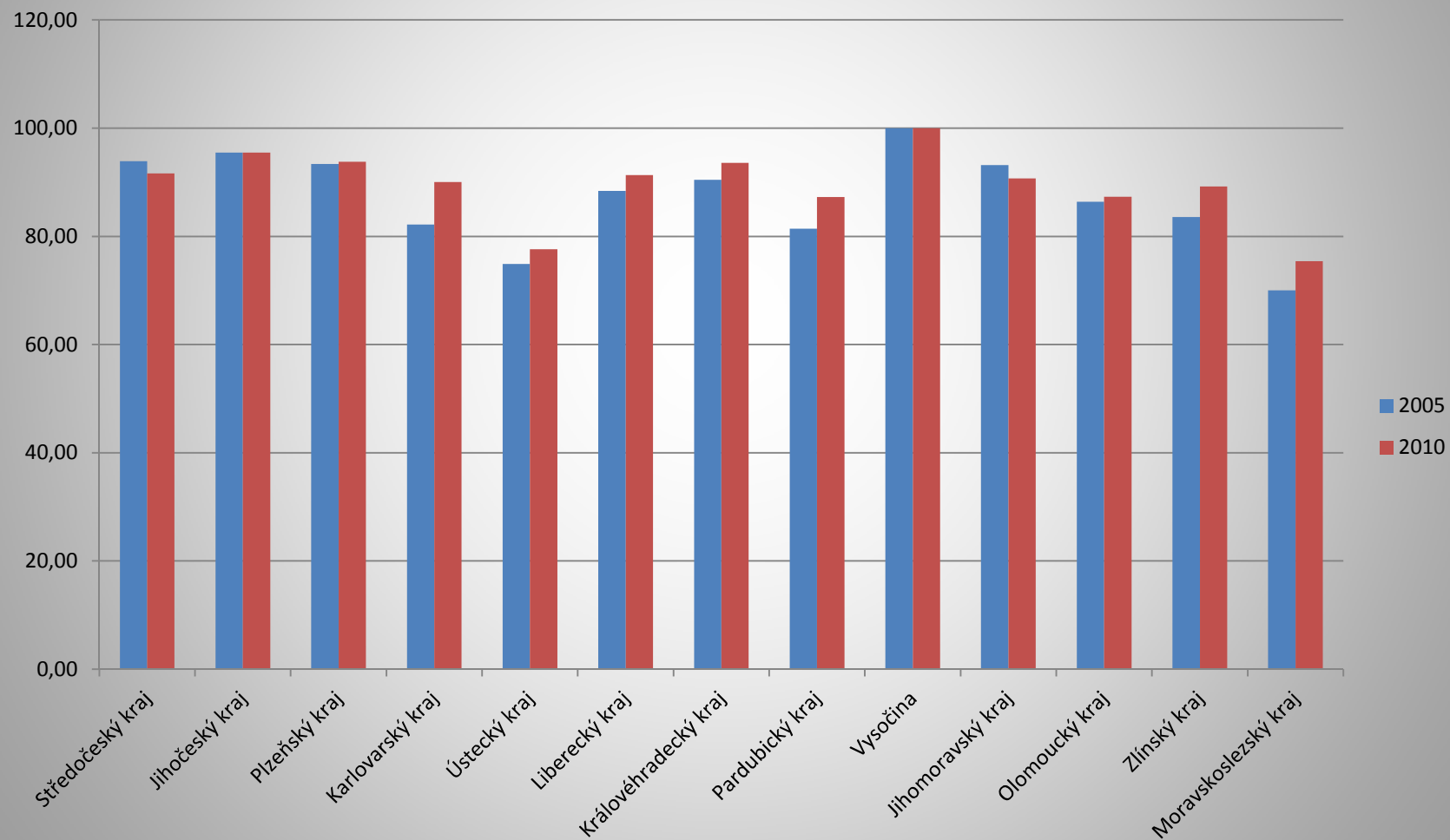
Určení stupně disparity (nejvyšší bodové hodnocení = 100%)- rok 2010

Celkové hodnocení postavení krajů ČR dle agregovaného ukazatele (počty bodů)

Porovnání stupně disparit v letech 2005 a 2010

Průměrná velikost regionálních rozdílů (% oproti nejlepšímu hodnocení)

Oblast	2005	2010
NEZ	33,00	25,6
ŽP	49,4	33,5
DEM	45,60	51,3
ZÚ	9,9	18,4
SOC	4,40	4,9
KRIM	37,1	41,8
ZDR	5,80	6,3
CELKEM	12,8	10,5

Co zohlednit při výběru metod hodnocení

- Otázka výběru ukazatelů – vybírat pouze podstatné ukazatele, velký počet ukazatelů a korelace mezi nimi mohou snížit kvalitu hodnocení
- Tvorba agregovaného ukazatele – co nejjednodušší, aby jeho konstrukce nekladla na uživatele velké nároky a aby byl pro uživatele co nejsrozumitelnější a mohl z něj odvodit odpovídající závěry a opatření.

Děkuji za pozornost